

Plivance na ulici, v noci galeje: Ilja Prachař svoji životní roli nenáviděl

https://medium.seznam.cz/clanek/charlie-novak-plivance-na-ulici-v-noci-galeje-ilja-prachar-svoji-zivotni-rol-i-nenavidel-261235#utm_content=ribbonnews&utm_term=pracha%C5%99%20ilja&utm_medium=hint&utm_source=search.seznam.cz

[Charlie Novák](#)

Médium.cz je otevřená blogovací platforma, kde mohou lidé svobodně publikovat své texty a videa. Nejde o postoje Seznam.cz ani žádné z jeho redakcí.

Foto: Česká televize/se souhlasem

7. 4. 2026, 15:58

Jako Trautenberk se zapsal hluboko do paměti národa, on se však této nálepce bránil. V soukromí miloval ticho a barvy Slavie. Svůj charakter neprodal, zběsilé tempo natáčení ho však stálo zdraví.

Článek

„Anče, Kubo, hajnej, ke mně!“ Stačilo jediné zařvání a děti u obrazovek tuhly, zatímco dospělí se královsky bavili. Jméno Ilja Prachař si většina televizních diváků automaticky spojí s postavou lakomého mocipána z Krkonoš. Tato role mu sice zajistila nesmrtelnost u několika generací, ale pro herce jeho formátu byla paradoxně i určitým břemenem. Prachař byl totiž mužem mnoha talentů – autorem divadelních her, precizním dabérem a pilířem souboru Divadla na Vinohradech, kde strávil přes tři dekády.

Štěstí na Karla Högera

Narodil se 30. dubna 1924 v Malenovicích u Zlína do rodiny úředníka zdravotní pojišťovny. Vyrůstal v proletářském prostředí, které v mnohém ovlivnilo jeho budoucí kroky, pohled na život i určité sociální citění a rozpory. Po maturitě na reálném gymnáziu ve Zlíně ho protektorátní realita nešetřila – byl nasazen v Baťových závodech přímo ve výrobě pneumatik. Právě tato zkušenost s tvrdou manuální prací mu dodala onu věcnost a absenci jakéhokoli patosu, kterou byl později proslulý.

Foto: Česká televize/se souhlasem

Ve filmu „Pátý jezdec je Strach“ si zahrál s manželkou Janou Prachařovou (1964).

Zlom přišel po válce. Během vojenské služby v letech 1945–1947, kdy působil v Armádním uměleckém souboru (AUS), se rozhodl zkusit štěstí u talentových zkoušek na DAMU. Osud mu tehdy do cesty přihrál Karla Högera. Předseda výběrové komise rozpoznal Prachařův hotový talent a dal mu radu, která mu změnila život. Doporučil mu, aby na školu zapomněl a rovnou nastoupil k divadlu jako elév. Höger viděl, že Prachař už disponuje výrazem, který by akademické vzdělání mohlo jen zbytečně obrousit.

Zlatá éra ve Zlíně

Prachař se vrátil do Zlína (tehdejšího Gottwaldova) a ocitl se v epicentru rodícího se moderního divadla. V partě s Jiřím Adamírou, pod vedením generačně spřízněného režiséra Jiřího Dalíka, vytvářeli dramaturgicky odvážné autorské divadlo. Nebylo to jen z rozmaru – tehdejší scéna pociťovala nedostatek současných her, které by mluvily jazykem „skutečného života obyčejných lidí“.

Právě zde začal Prachař psát. Jeho hry jako „Zlatá srdce“, „Domov je u nás“, „Intermezzo“ nebo „Svět, kde se nežebrá“ sklízely u diváků úspěchy pro svou přímočarost. Za hru „Hádají sa o rozumné“ dokonce získal státní cenu. Ze Zlína odešel do Státního divadla v Ostravě a po dvou sezonách zakotvil v roce 1954 v pražské Libni. V Divadle S. K. Neumanna prožíval pod vedením Jana Strejčka a Václava Lohniského jedno ze svých nejšťastnějších období. Libeňská scéna tehdy diktovala nové směry a Lohniský prosazoval ambiciózní repertoár, který přitahoval pozornost odborné veřejnosti.

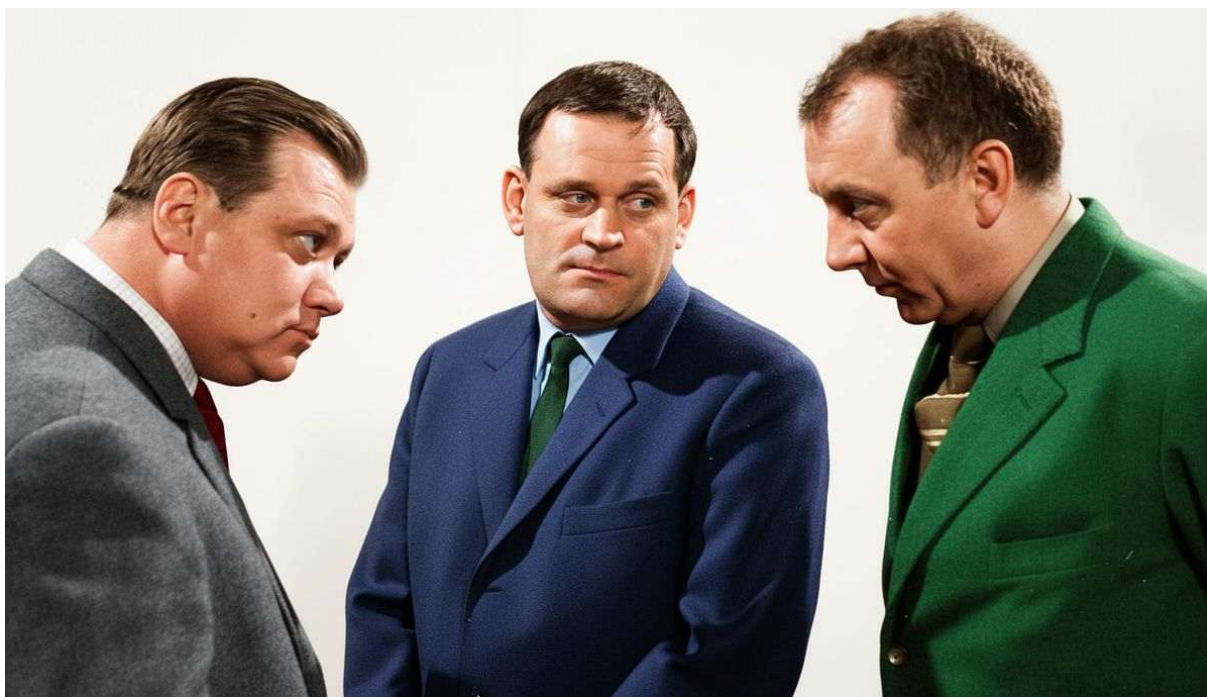

Foto: Česká televize/se souhlasem

Ve filmu „Hrdina má strach“ s Rudolfem Hrušínským a Milanem Machem (1965).

V té době bydlel v Krči, jen pár bloků od Jaroslava Dietla. Tato blízkost vyústila v pracovní partnerství, které definovalo počátky české televizní zábavy. Společně u psacího stroje tvořili scénáře k prvním dílům „Tři chlapů v chalupě“ a především k vůbec nejstaršímu českému seriálu „Rodina Bláhova“, ve kterém Prachař zároveň hrál. Dietl a Prachař tehdy experimentovali s formátem civilních dialogů, které se zcela lišily od tehdejšího škrobeného televizního projevu.

Vinohradská garda

V roce 1959 vstoupil Ilja Prachař poprvé na jeviště Divadla na Vinohradech. Scéna se tehdy vzpamatovávala z armádní éry padesátých let a začala se pouštět do svobodnějšího repertoáru. Prachař se stal symbolem její nové tváře. Obsazovali ho všichni klíčoví režiséři – Pistorius, Dudek i Remunda.

Díky svému typu byl vyhledávaným představitelem charakterních postav. Sám se však s úsměvem bránil: „Nikdy jsem nehrál milence. Zaplatpánbůh pro diváky.“ Už od svých pětadvaceti let byl totiž obsazován do rolí dědků a autoritativních mužů. „Vždycky jsem měl rád psychologicky bohaté, komplikované postavy,“ říkal později.

Foto: Česká televize/se souhlasem

V epizodě „Případ lichého střevíce“ z cyklu „Hříšní lidé města pražského“ (1969).

Nedílnou součástí jeho života byla proslavená vinohradská rekvizitárna. Tento prostor nebyl jen skladištěm předmětů, byl to mikrosvět, kde se tvořily dějiny souboru. V této neformální centrále, kde se scházela „stará garda“ jako Kopecký, Brodský, Haničinec, Brzobohatý, Pleskot, Racek, Hanzlík, Kepka, Plachý či Brousek, měl Prachař své čestné místo v křesle u okna. Jaroslav Satoranský na tato sezení vzpomínal jako na chvíle, kdy Prachař patřil k těm, kteří „tu srandu rádi udržovali“.

Caesar, Švejk a Tartuffe

V šedesátých letech se Ilja Prachař stal symbolem nové éry Vinohrad. Zásadním momentem byla inscenace „Caesar a Kleopatra“, na kterou Jiřina Jirásková vzpomínala jako na osudové setkání: „Odžila a odehrála jsem s ním určitou éru. V životě každého herce jsou záchytné momenty, které rozhodují o jeho osudu. A jedním z těch silných okamžiků byla moje spolupráce s Iljou Prachařem.“

K často připomínané roli v Haškově „Švejkovi“ si držel odstup: „Myslím si, že Švejk se nedá dobře inscenovat, že je to ryze literární dílo. Potkal jsem se s ním dvakrát – poprvé v titulní roli, pak jsem hrál Vaňka.“ Právě jako účetní šikovatel Vaněk v roce 1983 ukázal svou sílu. Podle teoretičky Jany Patočkové šlo o „ztělesněnou byrokracii a opatrnost“, která v Prachařově podání nabyla groteskních rozměrů, aniž by sklouzla k laciné karikatuře.

Foto: Česká televize/se souhlasem

Josef Vinklář a Ilja Prachař v „Hříšných lidech města pražského“ (1969).

Prachařův rejstřík byl však mnohem širší. V roce 1971 přišel Molièrův „Tartuffe“. Dobové recenze vyzdvihovaly pojetí bez černobílého vidění zloducha: „Prachařův Tartuffe není jen odporným pokrytcem, ale nebezpečně inteligentním hráčem, který dokáže své oběti fascinovat i děsit zároveň.“ Následovaly role v „Pygmalionu“, „Dantonově smrti“, „Dvanácti rozhněvaných mužích“, v Ibsenově „Noře“, „Králi Krysovi“, „Třech sestřích“ nebo ve „Veselých paničkách windsorských“.

Sešívání srdce a šestá řada v Edenu

Pokud bylo jeviště místem práce, tribuna v Edenu byla pro Ilju Prachaře místem nejčistších emocí. Když se řeklo fotbal, existoval pro něj jen jeden klub: Slavia Praha. Jeho fanouškovství nebylo jen povrchní zálibou. S režisérem Jiřím Dalíkem, hercem Radoslavem Brzobohatým a Karlem Hovorkou starším tvořili nerozlučnou čtveřici, která měla na starém stadionu v sektoru C rezervovanou svou vlastní „divadelní“ šestou řadu.

Slavia pro něj byla tématem číslo jedna i v divadelním zákulisí. Traduje se, že i během těch nejvypjatějších zkoušek se dokázal nenápadně vyptávat na průběžné výsledky zápasů. Prachař nebyl aktivním sportovcem, byl „klidšas“, ale prohry svého klubu prožíval stejně intenzivně jako nepovedenou premiéru. Tuto lásku k červenobílým barvám předal i synovi Davidovi a vnukovi Jakubovi, čímž založil silnou rodinnou tradici, která je na tribunách vidět dodnes.

Foto: Česká televize/se souhlasem

Dva pohádkový souputníci: František Peterka v roli Krakonoše a Ilja Prachař jako Trautenberk.

Krkonošské pohádky: Noční galeje

Když v roce 1974 přišla nabídka na roli v „Krkonošských pohádkách“, nikdo netušil, že vzniká nejsledovanější český večerníček. Projekt režisérky Věry Jordánové byl unikátní i tím, jak prošel tehdejší cenzurou. Scenáristka Božena Šimková byla na černé listině a scénáře psala tajně, přičemž je formálně zaštitila spisovatelka Marie Kubátová.

Samotné natáčení v hostivařských ateliérech připomínalo galeje. Kvůli vytíženosti herců se točilo výhradně pod rouškou tmy. „Točilo se v noci a já byl nadtížený do mohutného vycpaného kostýmu, v němž jsem si nemohl ani sednout, ani lehnout,“ vzpomínal Prachař. Pod silnými světly v zaprášených kulisách trávil hodiny. V ateliéru bylo k zalknutí, prach z kulis se mísil s těžkým vzduchem a horkem. Zatímco Prachař pauzy trávil s cigaretou, František Peterka, zapřísáhlý sportovec, vedle něj v tichosti čekal na další záběr.

Foto: Česká televize/se souhlasem

Citlivý hajný v podání Zdeňka Řehoře musel plnit pánovy příkazy.

Zápas s Trautenberkem

Navzdory galejím v ateliéru Ilja Prachař po letech mluvil smířlivě: „Byli jsme krásná parta lidí a ve studiu se podařilo vykouzlit opravdu kousek krkonošské přírody.“ Jenže za tuhle pohádku zaplatil vysokou daň. Popularita ho uvěznila v škatulce negativního hrdiny, které se už nezbavil. Lidé na něj na ulici pokřikovali a on s hořkostí sledoval, jak jeho vážné role mizí v zapomnění. „Když hraju Hamleta, nikdo si mě nevšímne, ale když zařvu na Anče, ví o tom celá republika,“ glosoval svůj osud.

Přesto postavu vystavěl s precizností, která se v pohádkách nevidí. Trautenberk v jeho podání nebyl jen zlý, byl to v jádru nešťastný člověk, který marně soupeří s někým, na koho nemá. „Měl jsem tu postavu rád, protože v sobě měla něco tragikomického. On není jen zlý, on je v podstatě nešťastný, chce mít moc, ale na Krakonoše prostě nestačí,“ dodal v rozhovoru. Miloval postavu, ale nenáviděl, co z něj v očích národa udělala.

Foto: Česká televize/se souhlasem

V seriálu „Chalupáři“ (1975) jako Tonda Balabán flirtuje s Fuchsovou v podání Jiřiny Bohdalové. Na snímku je zachycen i režisér František Filip.

Hlas pro Sordiho

Mimořádnou kapitolu uměleckého života Ilji Prachaře tvořil dabing, ve kterém naplno využil svůj charakteristický hlas, dikci a schopnost vtisknout každé postavě velký herecký rozměr.

V profesionálních kruzích bylo vysoce ceněno především jeho přetlumočení Alberta Sordiho, kterému propůjčil svůj temperament zejména v povídce „První pomoc“ v kultovním snímku „Nová strašidla“. Prachař byl jedním z mála, kdo dokázal udržet krok se specifickou energií a výrazem tohoto italského herce, aniž by cokoli ubral z hloubky postavy.

Jeho rejstřík však sahal i k dalším světovým hvězdám, o čemž svědčí skvostný výkon v kriminálce „Smrt na dálnici“, kde namluvil Waltera Matthaua, či netradiční poloha Louise de Funèse v Molièrově „Lakomci“. Celý život těžil z bohaté divadelní praxe, díky níž byl v nahrávacím studiu velmi pohotový, neboť jeho cit pro rytmus a souhra s obrazem byly prakticky neomylné. Za toto celoživotní mistrovství a mimořádný přínos oboru, zahrnující desítky rolí, byl v roce 1997 právem oceněn prestižní Cenou Františka Filipovského.

Foto: Česká televize/se souhlasem

Ilja Prachař na snímku z roku 1974. Vnuk Jakub po něm zdědil víc než jen slavné příjmení, podoba je neuvěřitelná.

Rodinný klan

V soukromí byl Ilja Prachař naprostým opakem svých hlučných postav. S manželkou Janou, loutkoherečkou, vytvořil stabilní zázemí, které bylo v hereckém světě výjimkou. Jana mu byla oporou desítky let i v době, kdy zdraví začalo selhávat. Pořídili si chalupu v Doubici na Šluknovsku, kde často pobývali. Tam nacházel klid od pražského shonu a vyčerpávající práce. „Byl to klidás, doma rád odpočíval, moc nemluvil a největší odměnou pro něj byla zahrada,“ vzpomínali blízcí.

Rodinná tradice u Ilji neskončila, naopak se rozrostla v jeden z nejmocnějších uměleckých klanů u nás. V jeho stopách jde syn David Prachař, který se stal oporou Národního divadla v Praze. Z prvního manželství s Danou Batulkovou vzešel vnuk Jakub, dnes jedna z nejviditelnějších tváří televize, a vnučka Mariana, která se věnuje herectví a zpěvu. Štafetu drží i Davidovy děti z druhého manželství s Lindou Rybovou – dcery Rozálie a Josefína i syn František se už v umělecké profesi rovněž pohybují. V nejmladší linii rodinný odkaz nese i jeho pravnučka, herečka Alžběta Malá.

Foto: Česká televize/se souhlasem

S Karlem Heřmánkem ve filmu „Dobré světlo“ pod taktovkou režiséra Karla Kachyni (1985).

Odchod z jeviště

Závěr života byl pro Prachaře poznamenán zdravotními potížemi. Už na začátku devadesátých let ho mozková mrtvice donutila omezit práci, po té další se musel jeviště vzdát definitivně. K potížím se v posledních letech přidal boj s rakovinou a opakované hospitalizace. Prachař se stáhl do ústraní, stal se z něj velký čtenář a vášnivý posluchač vážné hudby. I v těchto chvílích si zachovával důstojnost. S nemocí bojoval s disciplínou, bez stížností a se skromností, která mu byla vlastní.

Zemřel 10. srpna 2005 ve věku 81 let v péči lékařů Fakultní nemocnice Královské Vinohrady. Smutná zpráva zasáhla celou hereckou obec. Antonie Hegerlíková s pohnutím uvedla: „Byl to výborný kolega, dobrý autor a vynikající herec, který měl obrovský smysl pro humor. Byl mým milým kolegou, byl zkrátka stejné krve.“

Jeho herecká práce je nepřehlédnutelná, zanechal za sebou na tři sta divadelních, filmových a televizních rolí.